

Ратнички дом Veterans' Club

Завод за заштиту споменика културе града Београда - установа културе од националног значаја
Cultural Heritage Preservation Institute of Belgrade - Cultural Institution of National Significance

*Изглед фронталне фасаде – историјска фотографија 1932-39. год.
Front façade, historical photograph 1932-39*

Ратнички дом

Браће Југовића 19

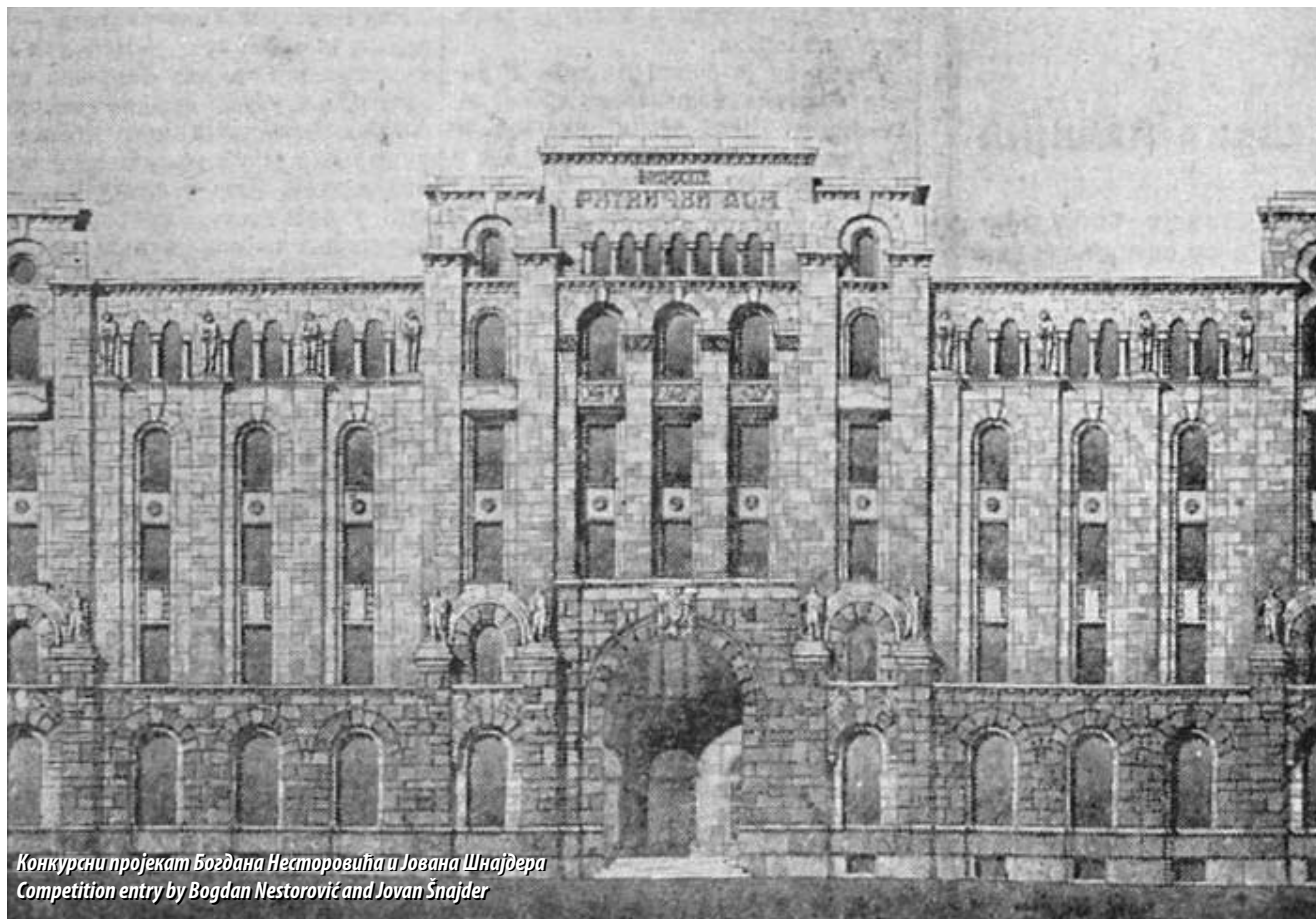
Конкурсни пројекат Живка Пиперског и Јована Јовановића
Competition entry by Živko Piperski and Jovan Jovanović

Ратнички дом¹, данас Дом војске Србије, састоји се из два тракта, један изграђен између 1929. и 1932. године, према улици Браће Југовића, и други, дограђен 1939. према Симиној, Француској и Улици Емилијана Јосимовића. Подигнут је на плацу некадашњег Велосипедског клуба, који је београдска Општина поклонила бившим ратницима. Дом је подигнут на основу конкурсног пројекта архитеката Живка Пиперског и Јована Јовановића, чије је ово најзначајније дело.

Почетком 1929. године, донета је одлука да се у Београду подигне Ратнички дом, као централно културно средиште војске и резервних официра. На конкурс² који је расписало Удружење резервних официра и ратника стигло је 31 решење, а жири – чије су чланове између осталих чинили Петар Поповић, Светозар Јовановић и Драгутин

Маслаћ – сматрао је да прву награду не заслужује ниједан од поднетих предлога, са образложењем да се без великих допуна, нарочито у концепцији фасада, ниједан план не може узети као основа за директно разрађивање. Додељене су две равноправне друге награде, рад Живка Пиперског и Јована Јовановића и рад Богдана Несторовића и Јована Шнајдера³, а коначно право да изведу свој рад добили су Пиперски и Јовановић, са обавезом да га уз инструкције жирија усагласе с радом Несторовића и Шнајдера. Ипак, у стручној јавности преовладавао је став да је најбоље конкурсно решење остварио пројекат Бранислава Маринковића са оригиналном композицијом модернизованог српско-византијског стила⁴.

Конкурсни рад Пиперског и Јовановића конципиран је у духу

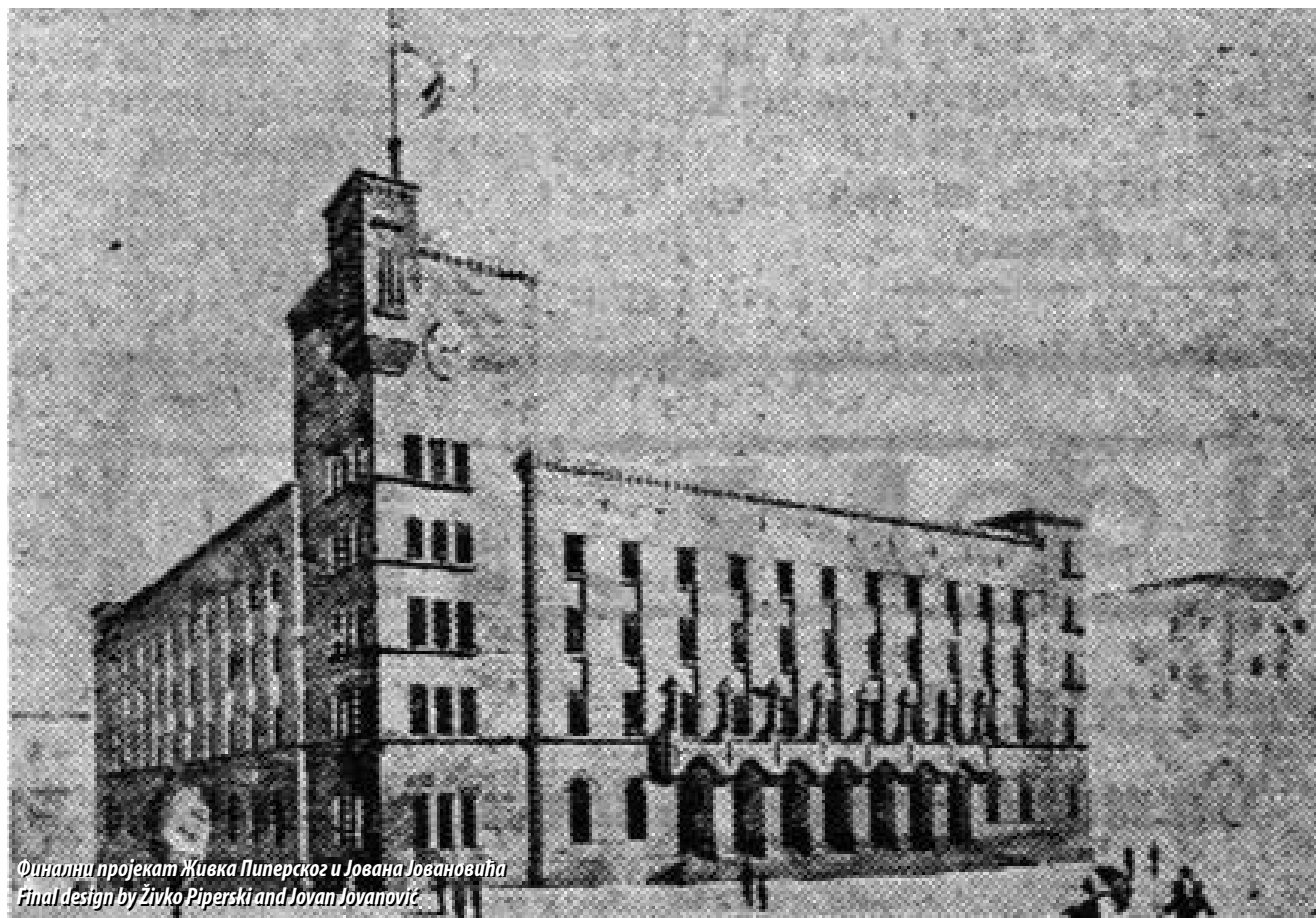

*Конкурсни пројекат Богдана Несторовића и Јована Шнајдера
Competition entry by Bogdan Nestorović and Jovan Šnajder*

академизма, као монументална палата са истакнутим венцем и колонадом пиластара, која својим изгледом подсећа на нешто раније завршену зграду Генералштаба, архитекте Вилхелма фон Баумгартена. За разлику од њих, фасада конкурсног пројекта Несторовића и Шнајдера окарактерисана је као византијско-романска и, управо због синтетичности која асоцира на прожимање културних традиција, оваква врста стилске формулације сматрана је пожељним моделом националног стила и била је популарна током двадесетих и тридесетих година XX века.

Финални пројекат по којем је зграда Ратничког дома изведена донео је значајне промене у односу на другонаграђене конкурсне пројекте. Уместо богате, еклектичке пластичне декорације примењен

је модернистички, сведен концепт. Упадљива је безорнаментална прочишћеност прочеља зграде, нарочито у зони од првог до трећег спрата, перфорирана вертикалним низовима прозора. У зони приземља акценован је благо избачени аркадни низ, који почива на масивним стубовима, у форми портала, са широким степеништем испред. У формулацији фасада посебно је истакнута угаона кула, ка Француској улици, разбијајући донекле монотон ритам прочеља, али уједно наглашавајући експресивну монументалност здања и његов војнички карактер. Идеја је била да се на овај начин додатно истакне визура објекта, док је на симболичкој равни кула функционисала као визуелна потврда војне функције објекта, а као непосредан извор су преузете форме средњовековних и ренесансних узора. Симболику

оваквог архитектонског програма најбоље илуструју речи Милутина Борисављевића⁵ у часопису *Правда* од 24. маја 1929. године: *Ратнички дом је требало схватити војнички, у виду неког кастела, средњовековног замка са турелами и донжонима, са можда мало бруталним формама тј. карактером мушкости, јунаштва итд. Архитектура је симболична уметност: спољашност једне зграде треба да изражава њену намену.*

Симболику објекта, иако никада нису изведене, додатно је требало да наглашавају и скулптуре предвиђене на прочељу, изнад стубова аркаде. Иконографски скулптурални програм Ратничког дома директно је указивао на функцију објекта и састојао се од осам појединачних фигуралних представа. Како преноси тадашња

штампа⁶, на првом стубу је било предвиђено постављање оклопника из доба Немањића, на другом оклопник из Душановог доба, на трећем косовски борац, четвртм гуслар, петом Карађорђевог устаник, на шестом војник из 1876. године, седмом из Балканског рата 1912. године и осмом југословенски војник из 1918. године. Овакв иконографски концепт и историјски низ требало је да сведочи о континуитету борбе за ослобођење и уједињење свих Југословена, у контексту актуелне идеологије југословенства.

Оснивачи Дома су имали идеју да ова зграда постане седиште више националних културних и хуманитарних удружења, по угледу на *народне домове* у Чехословачкој, Пољској и другим државама⁷. Тако су у оквиру здања своје место, поред Удружења резервних официра и

ратника, нашли и други – Јадранска стража, Удружење добровољаца, Соколска матица, Друштво пријатеља Француске, Стрелачки савез, Ловачки савез, Клуб мачевалаца и Фонд удружења глумаца. Дом се састојао од просторија намењених раду бројних удружења, две велике сале за пријеме и ресторана, док су трећи и четврти спрат били у функцији хотела и намењени смештају гостију. Хотелски карактер Ратнички дом је у већој мери задобио доградњом дела према Симиној улици, 1939. године.

Изградња палате Ратничког дома је започета током октобра 1930. године, а завршена је 29. маја 1932, када је извршено њено свечано освећење⁸. Доградњом из 1939. године, задржана је идентична стилска формулација првобитног објекта, а палата је заузела простор целокупног урбанистичког блока између улица Браће Југовића, Француске, Симине и Емилијана Јосимовића.

За време Другог светског рата овај објект су користиле немачке војне власти. Августа 1941. у зграду се усељавају официри Вермахта, а Ратнички дом постаје седиште команде Гестапоа за јужни Балкан. После ослобођења Београда, званично је установљен Дом ЈНА, на прву годишњицу Дана победе над фашизмом, 9. маја 1946.

Посебан значај Ратничког дома представља дуга и богата традиција излагачке делатности, утемељена још 1945. године, на иницијативу Бранка Шотре, првог послератног руководиоца те установе, познатог ликовног ствараоца и оснивача Факултета примењене уметности у Београду⁹. У Галерији је до сада организовано више од петсто изложби еминентних домаћих и страних ликовних стваралаца. Од 1953. године изложбе се организују у галеријском простору који је данас познат као Велика галерија, а 2011. године уређена је и Мала галерија, у којој се реализују пратећи програми.

Уметничка збирка Галерије Дома Војске Србије данас располаже са више од 1.500 дела ликовних стваралаца свих генерација с подручја некадашње Југославије. Колекцију углавном чине својевремено откупљена дела и поклони уметника који су некада излагали у Дому Војске, или учествовали у ликовним колонијама у организацији ове установе. У збирци се налази неколико значајних остварења насталих током прве половине 20. века, као што су слике Влаха Буковца, Љубе Ивановића, Саве Шумановића и Марина Тартаље. Ипак, окосницу њених вредности представљају дела српских и југословенских уметника настала после Другог светског рата, па све до распада Југославије. Међу њима се истичу дела Мила Милуновића, Јована Бијелића, Љубе Бабића, Косте Хакмана, Петра Лубарде, Зоре Петровић, Милана Коњовића, Крсте Хегедушића, Пеђе Милосављевића, Миће Поповића, Љубице – Цуце Сокић, Сретена Стојановића и других великана ликовне уметности.

Због значајних културно-историјских и архитектонско-урбанистичких вредности, 1984. године Ратнички дом у Улици Браће Југовића 19 у Београду утврђен је за културно добро (Одлука о проглашењу, *Сл. лист града Београда*, бр. 23/84).

НАПОМЕНЕ:

1. *О Ратничком дому опширније у: Александар Игњатовић, Између универзалног и аутентичног: о архитектури Ратничког дома у Београду, Годишњак града Београда, LI, Београд, 2005, 313–331.*
2. *Утакмица за израду идејне скице Ратничког дома у Београду, Ратнички гласник, година VIII, Свеска II, фебруар 1929.*
3. *Жири је одлучио да се две друге награде доделе арх. з.г. Живку Пиперском и Јовану Јовановићу, Богдану Несторовићу и Јовану Шнајдеру, Време, 16. 5. 1929; Извештај о наградама на конкурс за скице Ратничког дома који подиже Удружење Резер. Официра и Ратника у Београду, Ратнички гласник, година VIII, Свеска V и VI, мај 1929.*
4. *Александар Кадјевић, Један век тражења националног стила у архитектури (средина XIX – средина XX века), Београд, 2007, 241, 242.*
5. *Милутин Борисављевић, Конкурс за Ратнички дом, Правда, 24. V 1929.*
6. *„Према замисли председника Удружења Резервних Официра и Ратника, Милана Радосављевића поставиће се осам скулптура“: Ратнички дом је довршен, Време, 24. 11. 1931.*
7. *Довршење „Ратничког дома“ у Београду – Првог новембра у нову палату почиње усељавање неколико организација и друштава, Политика, 25. 10. 1931.*
8. *Ратнички дом је јуче свечано освећен, Време, 30. 5. 1932.*
9. *О историјату излагачке делатности у Ратничком дому: http://www.odbrana.mod.gov.rs/sadrzaj.php?id_sadrzaja=534 [приступљено 29. април 2015].*

ЛИТЕРАТУРА:

1. *Александар Игњатовић, Између универзалног и аутентичног: О архитектури Ратничког дома у Београду, Годишњак града Београда, LI, Београд, 2005, 313–331.*
2. *Александар Кадјевић, Један век тражења националног стила у архитектури (средина XIX – средина XX века), Београд, 2007, 241, 242.*
3. *Милутин Борисављевић, Конкурс за Ратнички дом, Правда, 24. V 1929.*
4. *Документација Завода за заштиту споменика културе града Београда.*
5. *http://www.odbrana.mod.gov.rs/sadrzaj.php?id_sadrzaja=534 [приступљено 29. април 2015].*

Veterans' Club

19 Braće Jugovića Street

Изглед фронталне фасаде – савремена фотографија 2015. год.
Front façade, contemporary photograph 2015

The building of the Veterans' Club¹, present-day Central Military Club of Serbia, consists of two wings, one, facing Braće Jugovića Street, built in 1929–32, the other, facing Simina, Francuska and Emilijana Josimovića streets, in 1939, on a lot granted to the veterans' Cycling Club by the city. It was built to a competition design by the architects Živko Piperski and Jovan Jovanović, and is their most important single work.

In early 1929, the decision to establish a central cultural institution of the armed forces resulted in a competition² being launched by the Association of Reserve Officers and Soldiers. The assessment of the jury was that none of the submitted thirty-one entries deserved first prize, arguing that none

could be further developed without considerable prior modifications, particularly to the façades. Two equal second prizes were awarded to the entries submitted by two two-member teams, Živko Piperski and Jovan Jovanović, and Bogdan Nestorović and Jovan Šnajder³. The jury recommended the design of the former team for realisation with the proviso that they should bring it into harmony with the design of the latter according to instructions from the jury. On the other hand, the prevailing opinion of the expert public favoured the design by Branislav Marinković as an original composition in a modernised Serbo-Byzantine style⁴.

The design accepted for execution envisaged a monumental palace in

the style of academism, with a prominent cornice and a colonnade of pilasters reminiscent of Wilhelm von Baumgarten's little earlier General Headquarters building. Unlike them, the façade proposed by Nestorović and Šnajder's design was described as Byzantino-Romanesque and, because of the interaction of different cultural traditions suggested by such a combination, was considered a desirable model of the national style which enjoyed popularity in the 1920s and 1930s.

The final version of the accepted design was considerably different from both second-prize winning proposals. Instead of elaborate eclectic architectural ornament, a restrained modernist concept is applied, especially in the first to third floor zone perforated with sets of vertically aligned windows. The distinctive accent in the ground-floor zone is the central loggia with its slightly protruding arcade supported by massive columns and fronted by a wide flight of stairs. A particularly prominent feature of the building is the corner tower which somewhat relieves the monotony of the front façade, while emphasising the building's expressive monumentality and military character. The idea behind the tower, inspired by medieval and Renaissance models in form, was to emphasise the physical presence of the building and, on the symbolical level, to function as a visual statement of its military character. The symbolism of such an architectural program is best summed up in a magazine article published in 1929: "Veterans' Club needed to be framed in soldierly terms, in the form of a fortress, a medieval castle with turrets and donjons, with perhaps somewhat brutal forms, i.e. a character of masculinity, heroism etc. Architecture is a symbolic art: the exterior of a building should be expressive of its use."⁵

Изглед угаоне куле – савремена фотографија током 60-их год. XX век
Corner tower, photograph from the 1960s

*Изглед ентеријера – савремена фотографија 2015. год.
Interior, contemporary photograph, 2015*

This symbolism was also to be expressed by a proposed but unrealised sculptural program consisting of eight statues, one above each column of the loggia: a medieval armoured warrior of the Nemanjić age and of the age of Stefan Dušan, a Kosovo warrior, a gusle player, a member of Karadjordje's insurgent army, a soldier of the 1876 War of Independence, a First Balkan War soldier of 1912, and a Yugoslav soldier of 1918.⁶ Such an iconographic concept and historical sequence was meant to highlight the continuity of the struggle for the liberation and unification of the South Slavs in keeping with the promoted ideology of Yugoslavism.

The founders intended the facility to serve as a headquarters for several national cultural and humanitarian associations on the model of the so-called *peoples' houses* in Czechoslovakia, Poland and elsewhere⁷. Thus, apart from the Association of Reserve Officers and Soldiers, the building became home to the Adriatic Guards, Volunteers' Association, Sokol Union, Society of the Friends of France, Shooting Association, Fencing Club and Actors Association Fund. In addition to offices, two reception halls and a restaurant, the building's fourth and fifth floor served as a hotel, whose

accommodation capacity was reinforced by the addition of the wing facing Simina Street in 1939.

Construction began in October 1929 and the building was dedicated on 29 May 1932⁸. The addition of 1939 matched the style of the original building which now occupied the entire block bounded by Braće Jugovića, Francuska, Simina and Emilijana Josimovića streets.

During the Second World War it was in use by the German occupying force. In August 1941 Wehrmacht officers moved in and it became the Gestapo headquarters for the southern Balkans. After the war, on Victory Day, 9 May 1946, it was officially established as the Yugoslav Peoples' Army Club.

The Club has a long and rich tradition of exhibition activity launched in 1945 at the instigation of its first post-war head, Branko Šotra, a painter, professor and first rector of the Academy of Applied Arts⁹. The Gallery of the Club has since organised more than 500 exhibitions of renowned domestic and foreign artists. Since 1953 exhibitions are displayed in the so-called Big Gallery, and the Little Gallery which serves as a venue for exhibition-related programs has been operational since 2011.

The art collection of the Central Military Club, for the most part acquired by purchase or gift, holds more than 1,500 works of the artists of all generations from the former Yugoslavia who exhibited in the gallery or took part in art colonies organised under its aegis. It includes some important works from the first half of the 20th century (such as paintings of Vlaho Bukovac, Ljuba Ivanović, Sava Šumanović and Marino Tartaglia), but what makes up the bulk of its value are the works of the great names of Serbian and Yugoslav visual arts created between the end of the Second World War and the disintegration of Yugoslavia (e.g. Milo Milunović, Jovan Bijelić, Ljubo Babić, Kosta Hakman, Petar Lubarda, Zora Petrović, Milan Konjović, Krsto Hegedušić, Pedja Milosavljević, Mića Popović, Ljubica Sokić, Sreten Stojanović).

The Veterans' Club was designated as a cultural heritage property in 1984 based on its cultural, historical, architectural and townscape merit (SI. list grada Beograda no. 23/84).

For more see

1. Aleksandar Ignjatović, "Između univerzalnog i autentičnog: o arhitekturi Ratničkog doma u Beogradu", *Godišnjak grada Beograda LII* (2005), 313–331.
2. "Utakmica za izradu idejne skice Ratničkog doma u Beogradu", *Ratnički glasnik* vol. VIII, no. II, February 1929.
3. "Žiri je odlučio da se dve druge nagrade dodele arh. g.g. Živku Piperskom i Jovanu Jovanoviću, Bogdanu Nestoroviću i Jovanu Šnajderu", *Vreme*, 16 May 1929; "Izveštaj o nagradama na konkursu za skice Ratničkog doma koji podiže Udruženje Rezer. Oficira i Ratnika u Beogradu", *Ratnički glasnik* vol. VIII, nos. V and VI, May 1929.
4. Aleksandar Kadijević, *Jedan vek traženja nacionalnog stila u arhitekturi, sredina XIX – sredina XX veka* (Belgrade 2007), 241, 242.
5. Milutin Borisavljević, "Konkurs za Ratnički dom", *Pravda*, 24 May 1929.
6. "Ratnički dom je dovršen", *Vreme*, 24 Nov. 1931: "Prema zamisli predsednika Udruženja Rezevornih Oficira i Ratnika, Milana Radosavljevića, postavice se osam skulptura."
7. "Dovršenje 'Ratničkog doma' u Beogradu – Prvog novembra u novu palatu počinje useljavanje nekoliko organizacija i društava", *Politika*, 23 Oct. 1931.
8. "Ratnički dom je juče svečano osvećen", *Vreme*, 30 May 1932.
9. For the history of the exhibition activity see: http://www.odbrana.mod.gov.rs/sadrzaj.php?is_sadrzaja=534

Literature

Aleksandar Ignjatović, "Između univerzalnog i autentičnog. O arhitekturi Ratničkog doma u Beogradu", *Godišnjak grada Beograda LII* (2005), 313–331.

Aleksandar Kadijević, *Jedan vek traženja nacionalnog stila u srpskoj arhitekturi, sredina XIX – sredina XX veka* (Belgrade 2007), 241, 242.

Milutin Borisavljević, "Konkurs za Ratnički dom", *Pravda*, 24 May 1929.

CHPIB Documentation.

http://www.odbrana.mod.gov.rs/sadrzaj.php?is_sadrzaja=534 [accessed 29 April 2015].

БЕОГРАД - BELGRADE

Изглед фронталне и дворичне фасаде - разгледница 1932-39. год.
Front and courtyard façades, picture postcard 1932–39

*Изглед ентеријера – савремена фотографија 2015. год.
Interior, contemporary photograph, 2015*

Ратнички дом Veterans' Club

Издавач: Завод за заштиту споменика културе града Београда – установа културе од националног значаја

За издавача: Нела Мићовић, директор

Текст: Александар Божовић

Лектура: Татјана Тодоровић

Превод: Марина Адамовић Куленовић

Графички дизајн: Лука Прокић

Фотографија: Снежана Неговановић, фотодокументација ЗЗСКГБ

Тираж: 1000 примерака

Штампа: Scanner studio, Београд

Београд, 2015.

Завод за заштиту споменика културе града Београда – установа културе од националног значаја

Издање је омогућио Град Београд, Градска управа, Секретаријат за културу

CIP - Каталогизација у публикацији -
Народна библиотека Србије, Београд

725.18(497.11)(036)

БОЖОВИЋ, Александар, 1971-

Ратнички дом = Veterans' Club / [текст Александар Божовић ; превод
Марина Адамовић Куленовић ; фотографија Снежана Неговановић]. - Београд :
Завод за заштиту споменика културе града Београда - установа културе од
националног значаја = Belgrade : Cultural Heritage Preservation Institute
of Belgrade - Cultural Institution of National Significance, 2015 (Београд
: Scanner studio). - 10 стр. : илустр. ; 20 x 20 cm

Кор. насл. - Упоредо срп. текст и енгл. превод. - Податак о аутору преузет
из колофона. - Текст штампан двостубачно. - Тираж 1.000. - Библиографија:
стр. 6.

ISBN 978-86-89779-21-9

а) Београд - Дом војске Србије (зграда) - Водичи

COBISS.SR-ID 218231308

Завод за заштиту споменика културе града Београда - установа културе од националног значаја
Cultural Heritage Preservation Institute of Belgrade - Cultural Institution of National Significance

